

Rajcsán István

AZ AVNOJ II. ÜLÉSSZAKÁNAK ÉS A VAJDASÁGI TARTOMÁNYI NÉPFELSZABADÍTÓ BIZOTTSÁG MEGALAKULÁSÁNAK 40. ÉVFORDULÓJA*

Elvtársnők és Elvtársak!

Hazánk munkásosztálya, dolgozói és polgárai, nemzetei és nemzetiségei az idén ünneplik az új szocialista Jugoszlávia megalakításának és építésének jelentős dátumát, az AVNOJ, 1943. november 29-éről 30-ára virradóra, Jajce városában megtartott II. ülészakának 40. évfordulóját. A leigázott Európa szívében, a fasizmus ellen vívott áradó harcok közepette szabad területen történelmi ülészakát tartotta az ösztöni, forradalmi nemzetgyűlés, lerakta és megszilárdította a demokratikus, föderatív, független, szocialista Jugoszláviának, Tito Jugoszláviájának alapjait.

A Vajdasági Tartományi Népfelszabadító Bizottság megalakítása negyven évvel ezelőtti megalakítása történelmi esemény volt, amely az AVNOJ II. ülészakának előestéjén kifejezte a Vajdaság területén élő nemzeteknek és nemzetiségeknek azt a szilárd elhatározását, hogy egész Jugoszlávia népével együtt a végső győzelemig harcolnak a megszállók és a hazai árulók ellen, hogy szabad és egyenjogú népek föderatív közösségében kivívják szociális és nemzeti szabadságukat. A Vajdasági Tartományi Népfelszabadító Bizottság megalakítása a tartomány területén vívott népfelszabadító harc és forradalmi megmozdulások fejlődésére, az autonóm Vajdaság kiépítésére és Vajdaságnak a forradalom teremtette föderatív Jugoszlávia alkotóelemeként betöltött szerepére nézve messzeható jelentőségű, óriási lépés volt. Vajdaság hosszú éves történetében először új népi hatalom született. Olyan, amelyet dolgozóinak minden rétege, az itt élő nemzetek és nemzetiségek mindegyike egyaránt támogat.

Az AVNOJ I. és II. ülészaka között Jugoszlávia talaján forradalmi változások történtek. Megerősödött a népfelszabadító hadsereg, a nép fegyveres ereje, amely felszabadítási céloktól vezérelt fegyveres akciókkal minden kétséget kizárva bizonyítja, hogy a Jugoszlávia területén élő nép

*A szerző beszámolóját idejekorán szerkesztőségünk rendelkezésére bocsátotta, amelyet mint a VSZAT Képviselőháza elnöke, a Ház 1983. október 20-i díszülésén terjesztette elő.

közvetlen és a történelem folyamán kifejezett igényeinek hiteles képviselője. A munkásosztály, a parasztság és az összes többi hazaszerető erő jellegzetes demokratikus frontja antifasiszta platformon alakult ki. Az új forradalmi hatalomnak, a politikai és más antifasiszta szervezeteknek a szerveként létrejöttek a népfelszabadító bizottságok, mind a felszabadított, mind a megszállt területen. Megkezdődött, a nemzetek és a történelmi területi egységek öngazgatása önálló alakításának folyamata. A környezet adottságai szerint a JKP egységes stratégiája keretében megalakulnak a felszabadító harc és a népi hatalom katonai és más szervei. Titónak az össznépi felkelésre, a tömegek forradalmi harcára vonatkozó stratégiája óriási eredményeket hozott, és megteremtette az AVNOJ II. ülésén való döntés szociális és politikai feltételeit. Határozatot hoztak a legfelsőbb törvényhozási szerv és a legfelsőbb hatalom ideiglenes szervei végrehajtó bizottságainak megalakításáról, az emigráns kormány jogfosztásáról, Jugoszlávia föderatív elvek szerinti felépítéséről, a Népfelszabadító Hadsereghez intézett elismerésről és köszönetnyilvánításról, a Jugoszlávia marsallja cím bevezetéséről, az AVNOJ Végrehajtó Bizottsága és a Jugoszláv Népfelszabadító Hadsereg, valamint a Jugoszláv Partizánegységek Főparancsnoksága által kiadott okmányok jóváhagyásáról — és mindez tulajdonképpen a népfelszabadító háború vívmányainak politikai és jogi körvonalazását és intézményesítését jelenti.

Elvtársnők és Elvtársak!

Az AVNOJ II. ülészakán hozott határozatok megerősítették a Jugoszláv Kommunista Pártnak a nemzetiségi kérdéssel kapcsolatos általános álláspontját, a nemzetiségi kérdésnek a teljes egyenjogúság alapján történő megoldását. Befejeződött a föderatív alapokra épített új forradalmi állami közösség forradalmi népi hatalmának létrehozási folyamata, s vele párhuzamosan a régi Jugoszlávia társadalmi-jogi rendszerével való forradalmi szakítás. Így a szó valódi, történelmi értelmében új hatalmi rend alakult ki, amely a Jugoszlávia területén élő nemzetek és nemzetiségek számára külön-külön és mindegyikük számára együttesen is olyan távlatokat nyitott a szociális és nemzeti fejlődés előtt, amilyenekre eddig még nem volt példa.

A Jugoszlávia föderatív elvek alapján való felépítéséről szóló határozatban külön bekezdésként szerepel a következő: „A Jugoszlávia területén élő nemzetiségi kisebbségeknek biztosítani fogjuk a nemzeteket megillető jogokat.” A nemzeti kisebbségek helyzetének ez a meghatározása történelmi irányvétel, amelynek vonalán létrejönnek azok a gazdasági, politikai és kulturális feltételek, amelyek között nemzetiséggé fejlődnek, a Jugoszlávia területén élő nemzetekkel mindenben egyenjogúvá válnak.

Az AVNOJ II. ülészakán hozott határozatok alkotmányozó jelentőségűek, s egyben szilárd alapot és határozott lépést jelentenek az új Jugoszláviának, valamint függetlenségének és egyenjogúságának nemzetközi téren való elismerése felé vezető bonyolult, súlyos de sikeres úton. E határozatok ugyanakkor a Jugoszlávia és a területén élő népek sorsáról való alkudozásra vonatkozó összes kísérlet határozott visszautasítását je-

lentik. Jugoszlávia népe és munkásosztálya saját kezébe vette sorsának irányítását. Ebből a történelmi állásfoglalásból nőtt ki az új Jugoszlávia függetlenségi és elnemkötelezettségi politikája. Ennek az álláspontnak az alapköveit a népfelszabadító háború és a fegyveres forradalom idején rakták le.

Ha ma visszatekintünk az AVNOJ és a Vajdasági Tartományi Népfelszabadító Bizottság megalakításáról szóló történelmi határozatra, első sorban azt kell elmondanunk, hogy Vajdaság autonómiája a jugoszláv föderatív közösség létrehozása egységes folyamatának részeként, a Vajdaságban vívott forradalmi harcok specifikus nemzeti és történelmi körülményei között fejlődött és alakult ki. Ezt a két folyamatot csak kölcsönös függőségükben érthetjük meg, így alakította őket a népfelszabadító háború és a jelenünkben, valóságunkban folyó szocialista forradalom.

Vajdaságban a népfelszabadító háború kiterjedése az össznépi felkelés első napjaitól kezdve tulajdonképpen annak a helyes politikának az eredménye, amellyel a JKP a nemzeti kérdést kezelte.

A JKP Tito elvtárssal az élén a teljes nemzeti egyenjogúságért, a föderatív elvek érvényesítéséért, a demokratikus államformáért és politikai berendezésért harcolt; az osztály jellegű és a nemzetiségi kérdések megoldására olyan szociális és politikai koncepciót állapított meg, amely teljes kifejezésre juttatta Vajdaságnak, mint soknemzetiségű közösségnek és történelmi múltú tartománynak az érdekeit. Teljes joggal állíthatjuk, hogy Vajdaság területén a JKP szervezeteiben a Vajdaság önállóságáért és önrendelkezéséért folyó harc egységes és teljes egészet alkotó alapeszmeje az osztály jellegű forradalmi változásoknak, a nemzeti kérdés megoldására és az ország föderatív elvek szerinti átszervezésére irányuló törekvéseknek összességében 1935—1940 között alakult ki. Ez az alapeszme mind szélesebb körökben nyer támogatást, Bánát, Bácska, Szerémség szakszervezeti és munkásmozgalmi tevékenysége során a munkások és a falusi proletárok között, szerbek, horvátok, magyarok, szlovákok, románok, ruszinok és más vajdasági nemzetiségek között. Így a Vajdaság jövőbeli helyzetét meghatározó teljesen világos és egységes alapeszme, mint mindannyian tudjuk, a JKP 1940-ben megtartott VI. Vajdasági Tartományi Értekezlete álláspontjaiban jutott teljesen kifejezésre.

A JKP titói forradalmi stratégiája, amelyet a népfelszabadító háborúban és a szocialista forradalom idején a szocializmusért és a nemzeti felszabadításért folyó harcokban alkalmazott, itt, Vajdaságban is a nemzetiségi kérdés megoldása, a föderatív elvekre alapozott közösség kialakítása, nemzetaink és nemzetiségeink egyenjogúsága egyetlen helyes útjának bizonyult. A történelem a mi esetünkben is teljes mértékben igazolta Tito szavait, azokat, amelyekkel rámutatott a népfelszabadító háború és a nemzeti felszabadításért folyó harcok lényegének szoros összefüggésére.

„A népfelszabadító harc kifejezés pusztán közhely volna, sőt akár csalás is, ha általános jugoszláv jellegén kívül nem lett volna külön-külön minden nemzet számára nemzeti értelme is” ... és „ha a népfelszabadító harcnak nem lett volna meg az a tartalma, hogy Jugoszlávia összes né-

pének valóban szabadságot, egyenjogúságot és testvériséget hoz; ebben rejlik voltaképpen a népfelszabadító harc lényege” (Tito, a Proleter cikke, 1942 decembere).

A Kommunisták Pártja következetes stratégiai irányvétele és e stratégiának a nemzeti kérdésre, az új közösség szociális berendezésére és e berendezés politikai formájára vonatkozó pontosítása a Vajdaságban és ország-szerte vívott antifasiszta harc teljes frontján bebizonyította hatékonyságát. A népfelszabadító harc során a tartomány autonómiájáért vívott harc nem volt regionális kedvezményekre való törekvés, sem pedig helyi érdekű szűkkeblűség kifejezése. Ez az új Jugoszláviában Vajdaság minden nemzetének és nemzetiségének számára a közös élet és munka, a közös lét s a társadalmi haladás sorsdöntő kérdése volt és maradt. Ezért a népfelszabadító harc Vajdaságban felölelt minden nemzetet és nemzetiséget differenciálódást váltva ki bennük, s a közös feladat teljesítése, az antifasiszta harc és az új népi hatalom megteremtése végett besorozva őket nemzeti és közös vajdasági brigádokba, Vajdaság minden nemzete és nemzetisége fegyveres harcban nagy áldozatvállalással vívta ki mai szabadságunkat.

Vajdaság a fegyveres felkeléssel egyidejűleg kezdte a forradalmi hatalom szilárd alapjait építeni. Ezt az alapot a politikai szervezetekkel együtt a fegyveres erők és a népfelszabadító bizottságok alkották, amelyeknek katonai-politikai, eszmei és szervezeti összekapcsolását, vezető szerepe révén a JKP végezte, tömeges alapját pedig maga a felfegyverezett nép jelentette.

A történelemben ritkán fordul elő, hogy az ún. illegális hatalom, tulajdonképpen a népi hatalom, a nép szuverenitásának tényleges hordozója, az az egyedüli hatalom, amelyet a nép tiszteletben tart, véd és támogat, az ún. legális (megszálló) hatalomnak pedig sem tényleges hatalma, sem pedig hatása nincs.

1942 tavaszán Szerémség majdnem minden helységében népfelszabadító bizottságok alakultak mind a felszabadított, mind pedig a megszállt területen. Megalakult a Szerémségi Kerületi Népfelszabadító Bizottság is.

A partizánosztagekból és más katonai egységekből megalakultak a vajdasági brigádok mozgékony és nagy harci képességű egységei, továbbá a hadosztályok, s ezek országunk más részein is ténykednek a testvériséget és egységet terjesztve és szilárdítva, s hozzájárulva a vajdasági népfelszabadító mozgalomnak egész Jugoszlávia mozgalmával való egybekapcsolásához.

A JKP vezetésével a politikai szervezetek lesznek a nép megszállók és hazai árulók ellen irányuló teljes forradalmi tevékenységének és harcának eszmei és szervezési hordozói. 1942 végén Szerémségben megkezdődött a JKP Vajdasági Tartományi Bizottságának megújítása. Ezt a Jugoszláv Kommunisták Pártja Központi Bizottsága és Tito elvtárs személyesen is szorgalmazta. A JKP megújított Vajdasági Tartományi Bizottsága Jovan Veselinov tükárral az élén a vajdasági felszabadító mozgalom egyetlen szilárd egészben való összekapcsolódásának és egységének kifejezéséeként

kezdeményezte a Vajdasági Népfelszabadító Fővezérkarnak, a Vajdasági Tartományi Népfelszabadító Bizottságnak és a JKISZ Tartományi Bizottságának megújítását, valamint az Egyesült Vajdasági Antifasiszta Ifjúsági Szövetség és az Antifasiszta Nők Frontja Főbizottságának megalakítását. Így egységes folyamatban keletkeztek és újultak meg a politikai szervezetek és vezetőségük, a partizánosztatok és a nagyobb katonai egységek, a Vajdasági Népfelszabadító Hadsereg Fővezérkara, a népfelszabadító bizottságok és végül a legfelsőbb képviseleti szerv, a Vajdasági Tartományi Népfelszabadító Bizottság.

1943 sok tekintetben döntő fontosságú évnak számít, ismét kialakultak bizonyos, addig ideiglenesen megszakított párt-, katonai és egyéb kapcsolatok Szerémség, Bánát és Bácska között. Ezek a kapcsolatok megmaradnak, sőt hatni fognak mind szilárdabbá és egyenletesebbé téve az aránytalan mozgalmi fejlődést, és egységet biztosítva Vajdaság végleges felszabadításáig. Csődöt mondott a megszálló minden kísérlete, hogy Vajdaság megosztásával kiváltsa és felfokozza a nemzeti széthúzást, a nemzetek és a nemzetiségek egymás közötti gyűlöletét. És ugyanúgy megbukott minden Vajdaság iránti idegen igény. A nemzeti hegemónia viszonyaihoz visszavezető út véglegesen lezárult.

Történelmi tény ezek szerint, hogy a népfelszabadító harc folyamán az AVNOJ II. ülészakáig Vajdaságban az új népi hatalom szerveként fegyveres egységek és népfelszabadító bizottságok alakultak. Ezek a szervek — katonai és polgári, politikai és más szervezetek — által, közvetlen kapcsolatot teremtve a tartományi vezetőség és a főparancsnokság, valamint a JKP Központi Bizottsága között, továbbá az e szervek előtt vállalt felelősség, a boszniai, a szerbiai és a szlovéniai népfelszabadító mozgalommal létesített kapcsolat által, az egységes jugoszláv mozgalom részeként fejlődött Vajdaság népfelszabadító harca.

Elvtársnők és Elvtársak!

A Tartományi Vajdasági Népfelszabadító Bizottság a vajdasági munkásosztály és Vajdaság minden nemzete és nemzetisége, minden hazafia készségének és harcának eredményeként jött létre azért, hogy a Jugoszlávia nemzeteivel együtt vívott közös forradalmi harcban kívánják szociális és nemzeti felszabadulásukat, hogy e demokratikus szerv által kifejezzék a forradalom tüzeiben született új föderatív Jugoszláviában a szabadság, az egyenjogúság, a testvériség és egység iránt érzett vágyukat és törekvésüket.

A Tartományi Vajdasági Népfelszabadító Bizottság 1943. október 22-én kiadott első önálló kiáltványát a Vajdaság területén levő összes népfelszabadító bizottsághoz intézte. Hangsúlyozta benne, mennyire fontos a népi hatalom szerveinek az ország felszabadításáért vívott harcban való további összekapcsolódása. A kiáltvány értelmében a Vajdasági Tartományi Népfelszabadító Bizottságnak, mint a leendő autonóm tartomány legfelsőbb igazgatási szervének a népfelszabadító bizottságok egységes egészében külön helyet kell elfoglalnia. Ez elvszerűen és világosan meg-

határozta a Vajdasági Tartományi Népfelszabadító Bizottságnak a tartomány néphatalmi rendszerében elfoglalt helyzetét és helyét.

A Vajdasági Népfelszabadító Bizottság megalakításának jelentőségét Stevan Doronjski tíz évvel ezelőtti, hasonló alkalomkor kimondott szavaival hangsúlyozhatjuk:

„A Vajdasági Tartományi Népfelszabadító Bizottság megalakításával és ünnepélyes kihirdetésével befejeződik a tartományi autonómia és öngazgatás politikai-képviselési, katonai és társadalmi-politikai szerveinek intézményes kiépítése. E szerveket a vajdasági felszabadító mozgalom belső erői a következetes képviselési elv szerint alkották meg, és később jóváhagyja és támogatja őket a jugoszláv népfelszabadító harc katonai-politikai központja is. A tartományi autonómia szervei megalakításuktól kezdve közvetlen kapcsolatba kerülnek a Jugoszláv Kommunista Párt Központi Bizottságával, a Népfelszabadító Hadsereg és a Jugoszláv Partizán Egységek Főparancsnokságával, a Jugoszláv Népfelszabadító Antifasiszta Tanáccsal és végrehajtó bizottságával, illetve a Nemzeti Felszabadító Bizottsággal, a SKOJ, a Jugoszláv Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottságával, az Egyesült Jugoszláv Antifasiszta Ifjúsági Szövetség Központi Bizottságával, valamint az Antifasiszta Nők Frontjával, és ezek utasításaival, s a további fejlődés szükségleteivel, a vajdasági és a teljes jugoszláv népfelszabadító harc kibontakozásával összhangban tevékenykednek.”

A Vajdasági Tartományi Népfelszabadító Bizottság létrehozásának időszakától az ország felszabadításáig, majd a Vajdasági Népfelszabadító Főbizottság, mint a tartományi népi hatalom legmagasabb rangú szerve, a Jugoszláv Népfelszabadító Antifasiszta Tanács és a Nemzeti Felszabadító Bizottság közvetlen vezetésével a néphatalom további kiépítésére fordította erejét, és teljesítette e szervek határozatait. A Vajdasági Népfelszabadító Főbizottság annak érdekében, hogy biztosítsa a népfelszabadító harc céljainak népi támogatását — a vajdasági nemzetek és nemzetiségek kölcsönös bizalmának fokozásául a JKP politikája érdekében mozgósítva őket — feladatainak keretében megoldotta az emberek munkájával és életével kapcsolatos létfontosságú szociális, oktatási, művelődési és egyéb tevékenységek megszervezését. Ebben rejlik Vajdaság e legfelsőbb képviselési testülete tevékenységének tartós és történelmi értéke, e testület munkája támaszt és keretet adott a jugoszláviai autonóm Vajdaságban alakuló népi, öngazgatási hatalom kiépítésének.

Elvtársnők és Elvtársak!

Alig néhány nappal az AVNOJ jajcei II. történelmi ülésszaka után a JKP Vajdasági Tartományi Bizottsága Vajdaság népeitől fordultva üdvözli a szabad, népi, demokratikus és föderatív Jugoszláviának, a szabadság és a népek testvéri Jugoszláviájának megalakítását jelentő határozatokat.

Vitathatatlan, hogy a szabad és testvéri Jugoszlávia megteremtése igaz törekvése és igénye mind a harcosoknak, mind a Vajdaság összes nemzetiségéből toborzódott hazafiaknak.

Vajdaság népe lelkesedve fogadta az AVNOJ II. ülészakának határozatait, mert bennük a szociális és a nemzeti kérdés megoldását, annak az elhatározásnak a kifejezését látták, hogy megalakuljon a szabad és egyenjogú nemzetek és nemzetiségek szilárd, megbonthatatlan forradalomban született új közössége, a szövetségi közösség, a demokratikus Jugoszlávia.

Az AVNOJ határozatai nyomán a tartományi mozgalom a JKP egységes stratégiájának keretében újabb mért hódított. Noha a határozatok nem közvetlenül Vajdaságról szóltak, elvi választ adtak a Vajdaságnak az új Jugoszláviában való jövőbeli helyzetére vonatkozó lényeges kérdésekre.

Az autonómiának mint a jugoszláv szövetség integrális részének koncepciója Tito 1944 márciusában elhangzott ismert szavaiban jut kifejezésre:

„Egyes vidékekről, például Vajdaságból és máshonnan gyakran megkérdezik, hogy mi lesz az illető tartománnyal. Lesz-e nekik is autonómiájuk, vagy pedig valamilyen más szövetségi egységhez fognak tartozni... Erre a kérdésre mi ma csak ezt felelhetjük: Vajdaság mint minden más erre törekvő terület kétségkívül megkapja a legszélesebb körű autonómiát, de az autonómia kérdése és az, hogy az illető tartomány melyik szövetségi egységhez fog kapcsolódni, magától a néptől, illetve képviselőitől függ akkor, amikor a háború után a végleges államberendezésről fogunk dönteni.”

Az ország felszabadítása után, az AVNOJ által meghatározott alapon épülő közösségünkre nézve rendkívül jelentős határozatok meghozatalának idején, Újvidéken, 1945. július 31-én megtartották a Vajdasági Népképviselői Szkupstinát, és megválasztották a Vajdasági Népfelszabadító Főbizottság új összetételű Szkupstináját. Ez képviselte a vajdasági legfelsőbb törvényhozási és végrehajtó hatalmat. Ez a minden tekintetben reprezentatív összetétel hozza meg a határozatot Vajdaságnak mint autonóm tartománynak a szövetségi Szerbiához való csatlakozásáról, és Vajdaság Autonóm Tartomány Népszkupstinájaként alakul meg... A Szerb Népfelszabadító Antifasiszta Szkupstina ülésén elfogadott csatlakozási határozatot az AVNOJ III. ülészaka is megerősítette.

Vajdaság autonómiája a népfelszabadító harcban és a szocialista forradalomban, nemzeti és nemzetiségi fegyveres harcának és szuverén határozatának eredményeként jött létre, és négy évtizedes fejlődése folyamán bebizonyította öngazgatású, szocialista rendszerünkben képviselt tartós értékét. Vajdaság autonómiája, a szövetség alkotóelemeként és a Szerb Szocialista Köztársaság alkotórészeként tartósan beépült Tito Jugoszláviájába, az egyenjogú nemzetek és nemzetiségek és köztársaságaik és tartományaik öngazgatású szocialista szövetségi közösségébe. Ez a tartomány munkásosztálya, nemzeti és nemzetiségi által vívott forradalmi harc történelmi vívmánya, olyan vívmány, amelyet a JKP zászlaja alatt fegyverrel harcoltunk ki.

Vajdaság autonómiájának fejlődése a háború befejezése után az 1968. évi alkotmánymódosításokig fokozatos fejlődés volt, de a társadalom centralisztikus bürokratikus hatásának nyomására stagnált is. A szocialista öngazgatás fejlődése azonban eldöntötte az autonómia lényegét és jellegét, amely messzemenően meghaladta a történelemben ismert hagyományos burzsoá és etatikus felfogást és gyakorlatot.

Ma már állíthatjuk, hogy a tartomány öngazgatáson alapuló teljes fejlődése hozzájárult a vajdasági nemzetek egymás közötti viszonyának és kölcsönös nemzeti bizalmának megszilárdításához. Ez manapság egyik fő jellemzője Vajdaság SZAT-nak, az egyenjogú nemzetek és nemzetiségek többnemzetiségű közösségének, s egyben a VKSZ és a vajdasági dolgozók hozzájárulása a nemzetiségi kérdésnek Tito Jugoszláviájában való megoldásához.

Az 1974. évi alkotmányok a szocialista öngazgatás elért fokával és történelmi szerepükkel összhangban megszabták a szocialista köztársaságok és autonóm tartományok helyzetét, jogait és felelősségét. Ezek az alkotmányok megszilárdították az autonómia történelmi, forradalmi és az AVNOJ ülészakán lefektetett alapjait. A VSZAT Alkotmánya, Vajdaság történetének első alkotmánya a vajdasági munkásosztály és minden vajdasági nemzet és nemzetiség közös érdekét, de mindegyiknek külön érdekét is kifejezi, ez pedig az, hogy az öngazgatású, szocialista közösség, a JSZSZK és az SZSZK tartós egységében, teljes egyenjogúságban éljünk.

A VSZAT Alkotmánya értelmében Vajdaság dolgozói, nemzetei és nemzetiségei szuverén jogaikat Vajdaság Szocialista Autonóm Tartományban valósítják meg, meghatározott szuverén jogokat pedig a Szerb Szocialista Köztársaságban gyakorolnak, ha azt a köztársaság, mint egész, dolgozóinak, nemzeteinek és nemzetiségeinek közös érdekében a Szerb SZK Alkotmánya megállapítja. Vajdaság Szocialista Autonóm Tartomány a köztársaságok és az autonóm tartományok megegyezése, valamint a köztársaságoknak és az autonóm tartományoknak a saját fejlődésükért és az egész szocialista közösség fejlődéséért viselt felelőssége elve alapján, a föderáció szerves elemeként, részt vesz a föderációban való döntéshozatalban.

Ennek alapján felelősségteljesen részt vettünk a JSZSZK és az SZSZK együvé tartozásának kialakításában, s ezt tesszük következetesen a jövőben is.

Elvtársnők és Elvtársak!

Jugoszlávia és keretében Vajdaság egy nem egész emberöltő alatt egyetlen agrárvidékből iparilag erős, anyagi javakban és emberi lehetőségekben gazdag közösséggé fejlődött. Az államosítás és az agrárreform megszüntette az osztálykizsákmányolás létjogosultságát. Az 1948-as politikai és gazdasági zárlat alól a munkásosztály évszázados törekvését: „A gyár a munkásoké” elvet megvalósítva szabadultunk fel. A munkásönigazgatás bevezetésének történelmi jelentőségű cselekedete megmozgatta a dolgozók hatalmas alkotóerejét és jövőjük kovácsává tette őket. A

gazdaságfejlesztés, a korszerű gyáripar és mezőgazdaság kialakítása a szocialista öngazgatás fejlődésének és a társult termelők milliói öngazgatási döntéshozatalának az eredménye. Jugoszlávia dolgozói kezükbe vették sorsuk irányítását.

Az el nem kötelezett politika és a szocialista öngazgatás, a jugoszláv szocialista forradalom e két lényeges vívmánya többé nem csupán egy ország politikájának sajátossága, hanem az emberiség leghaladóbb eszméinek kifejezőjévé, tapasztalatává és ihletőjévé vált. Mindazt, amit eddig elértünk, saját munkánknak köszönve és a saját erőnkre való támaszkodással értük el. Ezt ilyen körülmények közepette is el kell mondani, nehogy a jelenlegi nehézségeink miatt megfeledkezzünk fejlődésünk egészének áttekintéséről.

Jugoszlávia hosszú távú gazdaságstabilizációs programja révén, amelynek készítésében és konkretizálásában a VSZAT Képviselőháza is részt vett, a gazdasági válságból való kiút pozitív programját sikerült megalkotnunk, s olyan pillért sikerült építenünk, amely stabilizálja a KSZ és minden dolgozó egységét.

Jelenleg minden közösségben, a társult munkában, a községekben és a tartományokban egyaránt közvetlenül kell meghatározni az önerőre való támaszkodás politikáját, amely mindig forradalmunk alapelve volt.

Az utóbbi tíz évben Vajdaságban erős gyáripart létesítettünk. Most az a fő kérdés, hogyan lehet teljes mértékben kihasználni ezeket az óriási lehetőségeket. Ettől függ Vajdaság egész gazdasági továbbfejlődése. E szempontból minél előbb megoldást kell találnunk arra, hogy mind a vajdasági, mind a jugoszláviai közös érdekek alapján teljes mértékben mozgósítsuk és használjassuk mindazokat a lehetőségeket, amelyekkel tartományunk társult munkája rendelkezik. Ez nálunk az élelmiszer-gazdaság, s ezzel magyarázható, hogy a hosszú távú program célkitűzéseinek következetes megvalósításáért harcolva olyan erősen követeljük egyenrangú gazdasági helyzetét. Mezőgazdaságunkban a bezárkózottság és a kizárólag a hazai piac felé fordulás miatt már évek óta nem tapasztalható előrehaladás. A nemzetközi árucserébe a mezőgazdasági termékek kivitelével való bekapcsolódástól kezdetét veszi mezőgazdaságunk termelékenységének és gazdaságosságának világmércékkel való mérése. Ebben rejlik a vajdasági és az egész jugoszláv mezőgazdaság esélye. Készek és képesek vagyunk rá, hogy e kihívást elfogadjuk.

Természetesen az önerőnkre való támaszkodás politikája és gyakorlata nem önelégültség, nem az egyes társultmunka-szervezetek vagy körzetek, illetve a tartomány keretébe való bezárkózás. A gazdasági nehézségeket nem gyűrhetjük le közös erőfeszítések, közös akció nélkül. A munka- s eszköztársítás az önerőre való támaszkodás eszköze. Legfőbb ideje, hogy ezt magunkévá tegyük, és éljünk vele.

Az önerőre való támaszkodás politikája nem a megszilárdítások és a korlátozások politikája, de következetességet követel annak az elvnek a tiszteletben tartásakor, hogy csak a megteremtettet szabad elkölteni. Fő célunk tehát az, hogy a termelékenység és a gazdaságosság fokozásával

minél többet teremtsünk. Ezt a gazdasági serkentés valamennyi formájának erősítésével érhetjük el.

A társult munkában az öngazgatás anyagi alapjának erősítése, valamint azon elv következetes betartása, hogy a társult munka által megteremtett eszközökről a társult termelőknek vagy küldötteiknek kell döntést hozniuk — a gazdaságszilárdítás és az öngazgatás továbbfejlődésének kulcskérdése. Ennek alapján határozhatjuk el magunkat azoktól, akik a társult munka nevében és helyette döntenek a többletmunkáról. A szocialista öngazgatás politikai rendszere működésének bíráló értékelésekor mindig az alapvető társadalmi-gazdasági viszonyokból, mindig abból kell kiindulni, hogy a munkásosztály közvetlenül és a küldöttrendszer alapján milyen fokon ura munkafeltételeinek, -eszközeinek és -eredményeinek. Másfajta hozzáállás többpártrendszerhez vagy politikai rendszerünk etatikus-bürokratikus felülvizsgálásához vezetne. Az ilyen hozzáállást határozottan vissza kell utasítanunk.

Indokoltan és joggal beszélünk arról, hogy az egész jugoszláv gazdasági területen hiányos a társult munka egybekapcsolódása, hogy gyakori az elzárkózás és gazdasági elszigetelődés jelensége, hogy országos szinten, valamint a köztársaságok és a tartományok között is lassan érvényesülnek a közös érdekek. Az utóbbi időben azonban a föderáció szintjén előirányzott közös politika lassú ütemű kialakítása és hiányosságai indokolt bírálatának leple alatt a föderatív rendszernek, a nemzetek és a nemzetiségek, köztársaságai és autonóm tartományaik egyenjogúságának a bírálatára való törekvés jelentkezik. Ez lényegében az AVNOJ elvei helytállóságának kétségbe vonása, illetve a szóban forgó elvek etatista, bürokrata vagy unitarista korlátozására való törekvés. Jugoszláviában a szocialista forradalom már kiértékelte ezeket a törekvéseket, s ezt most is meg fogja tenni.

Forradalmunk egész fejlődése során ellenforradalmi kísérletek célpontja volt. Az ilyen kísérletekkel szembehelyezkedve sohasem voltunk megalkuvók, sohasem lanyhult a reakciós ideológia és politikai ambíciók elleni eszmei-politikai harc. Erre nem kerülhet sor most sem, amikor az egyének és az egyes csoportok szocializmus- és öngazgatásellenes törekvései mind gyakoribbak, amikor mindenhol erősödik az oppozíciós, de különösen a nacionalizmuson alapuló összefogás. A vajdasági kommunistáknak és dolgozóknak, nemzeteknek és nemzetiségeknek az elmúlt negyven év során szerzett forradalmi tapasztalata csak megerősít bennünket abban a meggyőződésünkben, hogy a bármilyen nacionalizmussal szembeni határozott ellenállás az a feltétel, amely nélkül Vajdaságban nem beszélhetünk stabil politikai helyzetről, testvériségről és egységről. Ezért ebben a harcban nem torpanhatunk meg.

A kiéleződött gazdasági nehézségek közepette dolgozóink kivételesen érzékenyen és bíráló szellemben, öntudatosan viszonyulnak mindennemű kiváltsághoz, de elsősorban a munka nélkül való jövedelemszerzés és a társadalmi tulajdonnal való felelőtlen magatartás, a foglalkoztatási lehetőségekkel való visszaélés stb. jelenségéhez. Másrészt viszont a gazda-

sági ingadozás jó táptalaja az önző, csoporttulajdonosi magatartásnak, a máról holnapra gazdálkodásnak.

Ezek a jelenségek gyakran felháborodást váltanak ki a közvéleményben. A Kommunista Szövetségnek, de különösen a Szocialista Szövetségnek és a Szakszervezetnek széles fronton kell harcot indítania ezek ellen a jelenségek ellen, mozgósítania kell minden öngazgatási szervet, a közvéleményt és a hivatalos szerveket. Ez egyebek között a jó politikai hangulatnak, a KSZ és a KSZ cselekvőképessége iránti bizalomnak az előfeltétele is. Forradalmunk mindig szilárd kitartással és következetességgel viszonyult szocialista társadalmunk erkölcsi értékeihez. Ma is ezt a viszonyulást kell kialakítani.

Nehézségeink nem jelentéktelenek, mindenki érzi terhüket. Ugyanakkor azonban minden dolgozónk kivételes politikai érettségről és áldozatkészségről tesz tanúbizonyságot. Az alapvető feladatunk az, hogy ezt az érettséget és készséget a helyzet változtatására való törekvéssé, cselekvőképessé alakítsuk át, hogy fokozatosan feltárjuk a gazdasági nehézségekből kivezető út közös és egyéni távlatait. Távlatok nélkül nem nyerhetjük el a dolgozók tömeges támogatását, márpedig az egyedüli távlat a gazdasági érdekeltségnek mint a termelésben foglalkoztatott dolgozók és az öngazgatási döntéshozatal fő mozgató erejének a fokozása.

Az ifjú nemzedék előtt is távlatot kell nyitnunk olyan gyakorlati intézkedésekkel és akciókkal, amelyek a gazdasági eredményekhez vezető tevékenységekben való foglalkoztatást biztosítják. Meg kell teremtenünk annak társadalmi feltételeit, hogy a fiatalok alkotó ereje kifejezésre jusson. Az ifjúság egy részében a munkábaállási lehetőségek és az öngazgatási távlatok tekintetében kialakult bizonytalanság érzését sürgősen konkrét intézkedésekkel kell leküzdenünk. Felelőségünk e tekintetben történelmi jelentőségű.

A hosszú távú gazdaságzilárdítási programban kijelölt feladatok megvalósítása minden tekintetben forradalmi lépés a szocialista öngazgatás fejlesztése terén. Itt nem csak az elvétett gazdasági lépések, a gazdasági melléfogások kiigazításáról van szó — bár ezt is meg kell tennünk, mégpedig erélyesebben, mint eddig bármikor — s legkevésbé van arról szó, ahogyan ezt egyesek fel szeretnék tüntetni, hogy téves politikát folytatunk, aminek az öngazgatás és az öngazgatási gazdasági és politikai rendszer az oka. Itt egy közepesen fejlett ország társadalmi-gazdasági rendszerének a szocialista öngazgatás, a társult termelők uralma, a teljes nemzeti egyenjogúság alapján való kiépítéséről van szó. Ezen az úton korábban sem volt példamutatónk. Tapasztalatainkat néha nagy nehézségek árán, a saját hibáinkon okulva szereztük, de mindig a végsőkig kritikus szemmel tekintettünk tévedéseinkre. Fennmaradásunkat és továbbfejlődésünket minden nehéz helyzetben a JKSZ-nek az a képessége is elősegítette, hogy mozgósítsa a tömegeket, változtasson a dolgokon. Ehhez azonban az is hozzájárult, hogy a nép is részt vett a forradalmi fejlődésért vívott harcban.

Elvtársnők és Elvtársak!

Munkásmozgalmunk a JKP-vel és Titóval az élen győzött a népfel-szabadító háborúban és a szocialista forradalomban, s létrehozta szocialista öngazgatású társadalmunkat, mert programjában és akciója során mindig a jugoszláv munkásosztály, valamennyi nemzet és nemzetiség létfontosságú társadalmi és nemzeti érdekeit tartotta szem előtt.

A munkásosztály társadalmi helyzetének és politikai jogainak, valamint a nemzeti egyenjogúságnak, a testvériség és egység megvalósításának égető kérdései nem maradtak válasz nélkül. Ezeknek a kérdéseknek a megoldását nem halasztottuk más, jobb időre. Jugoszláviában a forradalmi mozgalomra mindig az egységes program és az egységes akció volt jellemző. Éppen ezért a JKP és a JKSZ az új Jugoszlávia történelmének legnehezebb időszakában is teljes és osztatlan támogatásra talált, mert a néptömegek óriási hányadának, így a vajdasági kommunistáknak és dolgozóknak, az itt élő nemzeteknek és nemzetiségeknek is a törekvéseit juttatta kifejezésre.

Ez a Tito vezetésével szerzett forradalmi tapasztalat most is, ezután is igazi útmutató a munkánkban.

Újvidék, 1983. október 21.

Rezime

40. godišnjica Drugog zasedanja AVNOJ-a i formiranja Pokrajinskog narodnooslobodilačkog odbora Vojvodine

Autor je svoj referat pročitao u svojstvu predsednika Skupštine SAPV na svečanoj sednici Skupštine SAPV održane 21. oktobra 1983. godine.

Autor u prvom delu svog izlaganja ističe istorijski značaj Drugog zasedanja AVNOJ-a kao rezultata revolucionarne borbe i ratovanja naroda i narodnosti Jugoslavije pod rukovodstvom KPJ na čelu sa drugom Titom. Ovaj istorijski značaj ističe se između ostaloga i u pravcu međunarodnog priznanja nove, demokratske, federativne i nezavisne Jugoslavije, ali takođe na polju socijalnog napretka cele zemlje i procesa konstituisanja nove revolucionarne vlasti i nove državne zajednice, izražavajući, između ostalog, i generalno opredeljenje KPJ u rešavanju nacionalnog pitanja.

U nastavku svog izlaganja autor ističe istorijske okolnosti i društvene činioce u procesu nastajanja autonomije Vojvodine kao izraz socijalnog i nacionalnog koncepta KPJ na čelu sa Titom za rešavanja klasnog i nacionalnog pitanja koje je u potpunosti izražavao i interese Vojvodine kao višenacionalne zajednice i istorijske pokrajine.

U završnom delu svog izlaganja autor se bavi postignutim rezultatima autonomne Vojvodine kao sastavnog dela Socijalističke Republike Srbije i konstitutivnog elementa naše federacije na društvenom, političkom i ekonomskom planu, na osnovu kojih narodi i narodnosti SAPV hvataju se ukoštac sa neposrednim teškoćama svrstani u jedinstveni front pregaoca cele naše samoupravne socijalističke, nezavisne i nesvrstane zajednice.

Summary

40th anniversary of the Second AVNOJ Meeting and of the Formation of Vojvodina's National Liberation Committee

The author (president of the parliament of APV) has read this report on the formal session of the Parliament of APV held the 21 of October 1983.

In the first part of the report the author points out the historical importance of the second meeting of AVNOJ as a result of revolutionary movement and struggle of the nation and nationalities of Yugoslavia under the leadership of the Communist League and Tito. This historical importance considers the international recognition of a new democratic, federal and independent Yugoslavia and also the social development of the country, the process of constituting a new revolutionary power, government and the general decision of the Communist League to solve the problem of nationalities.

Further on the author deals with the historical circumstances and social elements in the process of formation of Vojvodina's autonomy as a manifestation of social and national plan of the Communist League and its leader Tito in the realisation of class and national problems — of interest to the people of Vojvodina.

The final part deals with the achieved results of this Province as a constituent part of the Socialist Republic of Serbia and integral element of our federal society in social, political and economic sense, making a united front in solving the problems of our selfmanagement socialist independent and nonaligned society.